

نخستین زنانی که تحصیلات خود را در خارج از کشور ادامه دادند

دکتر احمد هاشمیان

از اوایل دوران حکمرانی قاجارها تا سال تاجگذاری رضاشاه در تاریخ ۴ اردیبهشت سال ۱۳۰۵ شمسی = ۲۵ آوریل سال ۱۹۲۶ میلادی که حکومت به دست پهلوی‌ها افتاد تا آن زمان در ایران بدون برنامه درست و منظمی، و به دلیل احتیاجات مبرم کشور به اشخاص کاردان و تحصیل کرده دانشجویانی که اغلب آنها از جوانان خانواده‌های سرشناس و با نفوذ کشور بودند برای ادامه تحصیل، مخصوصاً به کشورهای اروپای غربی فرستاده می‌شدند. در دهه نخست سلطنت رضا شاه پهلوی برای اولین بار تشکیلات منظمی برای فرستادن دانشجو به خارج از کشور فراهم گردید و به همین علت در دوران ریاست مهدی قلی خان هدایت رییس الوزرا (مخبر آسלטنه) قانون اعزام محصل به خارج در تاریخ ۱۵ ماه محرم سال ۱۳۲۹ هـ ق برابر با سیزدهم خرداد سال ۱۳۰۷ شمسی و برابر ۱۹۲۸ میلادی به تصویب مجلس شورای ملی رسید و راه را برای فرستادن دانشجو برای ادامه تحصیل در رشته‌های مورد احتیاج مملکت، پس از امتحانات لازمه (کنکور) از دانش‌آموزان باز شد. سازمان سرپرستی دانشجویان در ایران و اروپا برای رسیدگی به وضعیت این گروه پا به عرصه حیات گذاشت. هدف اصلی این اداره فعالیت برای رسیدگی و مخصوصاً بازگرداندن دانشجویان فارغ‌التحصیل از دانشگاه‌های خارج به ایران بود. از آنجا که اعزام دانشجو به خارج هزینه هنگفتی را به بودجه مملکت تحمیل می‌کرد و بیم آن می‌رفت که دانشجویان پس از اتمام تحصیلات خود در خارج از کشور تحت تاثیر تمدن و فرهنگ غرب قرار گرفته و در کشورهای خارج مخصوصاً در اروپا ماندنی شوند، به موجب قانون مصوب خرداد سال ۱۳۰۷ شمسی مقرر گردید که برای اعزام دانشجو به خارج جهت تکمیل تحصیلات در رشته‌های مورد احتیاج کشور که از طرف دولت تعیین می‌شد، یکصد هزار تومان در بودجه کشور منظور گردد و تا سال ۱۳۱۲ شمسی هر سال یکصد هزار تومان به این بودجه افزوده شود. (نمودار ۱)

شیر و خورشید، مجلس شورای ملی، مورخه ۵ خرداد ماه سنه ۱۳۰۷، شماره ۱۷۸۴۷ - ضمیر مراسله قانون اعزام محصل به خارج

ماده اول - دولت مکلف است اعتبارات را برای اعزام شاگرد به خارج (اعم از مرکز و ولایات)، جهت تکمیل تحصیلات در علوم و فنونی که از طرف دولت معین خواهد شد، در بودجه سنوات ذیل منظور دارد از عده محصلین اعزامی بایستی همه ساله لااقل صدی سی و پنج برای تحصیل فن تعلیم و تربیت اعزام شوند.

سال ۱۳۰۷	یکصد هزار تومان
سال ۱۳۰۸	دویست هزار تومان
سال ۱۳۰۹	سیصد هزار تومان
سال ۱۳۱۰	چهارصد هزار تومان
سال ۱۳۱۱	پانصد هزار تومان
سال ۱۳۱۲ و سنوات بعد	ششصد هزار تومان

نمودار ۱

بودجه شش صد هزار تومانی اعزام دانشجویان به اروپا از سال ۱۳۱۳ شمسی بریده شد و به علت بروز جنگ جهانی به دست آوردن گذرنامه و سفر به اروپا مشکل تر شد. در ضمن، داوطلبان تحصیل در خارج از کشور می بایستی متعهد می شدند که پس از فراغت از تحصیل و اخذ پایان نامه تحصیلات خود در خارج از کشور مدتی را که در خارج به خرج دولت تحصیل کرده اند در رشته تحصیلات خود در ایران به خدمت دولت در آیند.

به همین جهت برای تکمیل معلومات و تخصص در رشته های مختلف علوم و فنون سالیانه يك صد تن دانشجویان به خارج از کشور اعزام می شدند.

نخستین دسته محصلین اعزامی در مهرماه سال ۱۳۰۷ خورشیدی جمعاً ۱۳۴ نفر (۱۱۰ نفر از طرف وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه و ۲۴ نفر از طرف وزارت طرف و شوارع (راه) در يك روز و با يك کشتی اعزام اروپا شدند.

بین سال های ۱۳۰۷-۱۳۱۲ خورشیدی در شش گروه جمعاً ۶۴۰ نفر برای ادامه تحصیل به اروپا اعزام شدند. فقط ۱۶ نفر در بین این سال ها به آمریکا رفتند.

(نمودار ۲ و نمودار ۳)

سال اعزام شمسی	فرانسه	آلمان	بلژیک	امریکا			
۱۳۰۷ (۱۹۲۸ میلادی)	۱۰۰	۴	۷	-	-	-	۱۱۱
۱۳۰۸ (۱۹۲۹ میلادی)	۷۸	۸	۶	۳	۱	۲	۹۸
۱۳۰۹ (۱۹۳۰ میلادی)	۷۸	۹	۴	۷	۱	-	۹۹
۱۳۱۰ (۱۹۳۱ میلادی)	۶۶	۲۲	۳	۴	۴	۲	۱۰۱
۱۳۱۱ (۱۹۳۲ میلادی)	۷۴	۱۵	۴	۳	۲	۳	۱۰۱
۱۳۱۲-۱۳۱۴ ۱۹۳۳-۱۹۳۵ میلادی	۸۵	۱۶	۱۵	۴	۱	۹	۱۳۰

نمودار ۲: نفرهای اعزامی دانشجویان به خارج از کشور از طرف دولت آمار رسمی وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه در سال ۱۳۱۴ خورشیدی

اسماعیل مرات با سمت وابسته فرهنگی ایران در پاریس، سرپرستی دانشجویان غیرنظامی را عهده دار گردید. وی به علت خدمات خود در بازگشت به ایران از طرف رضا شاه به وزارت فرهنگ منصوب شد.

عده ای که به موجب تصویب نامه های محترم وزراء عظام برای تحصیل در هر رشته معین گردیده اند.

[سند شماره ۷۹۹۵-۱۱۳۰۰۸]

نمودار ۳

		[۱۳۱۰]		[۱۳۰۹]		[۱۳۰۸]		[۱۳۰۷]	
جمع کل		%۲۰		%۲۰	مسابقه	%۲۰	مسابقه	شعب تحصیلی	
۷۴	۴۴	۵	۶	۱۰	۷		۸	۸	طب
۸	۱۴		۳		۳		۴	۴	جراحی
۴	۶						۳	۳	دندانسازی
۱۰	۱۶	۱	۵	۱	۱		۳	۵	دام پزشکی
۲۰	۳۳	۱	۶	۱	۹		۸	۸	مهندسی راه
۲۷	۲۴	۱	۵	۱	۷		۵	۵	مهندسی فلاحت
۲۲	۱۷	۱	۳		۳		۵	۵	مهندسی برق
۱۱	۱۳	۲	۲	۱	۳		۳	۳	شیمیست
۱۴	۱۳	۱۰	۲	۱	۳		۳	۳	مهندسی ماشین
۹	۲۰		۵		۵		۵	۵	مهندسی معدن
۷	۱۰	۱	۳		۲		۲	۲	امور جنگل
۲۳	۲۴	۴	۳	۳	۳		۳	۸	حقوق
۲۲	۱۸	۲	۳	۲	۳		۳	۵	علوم مالی
۲۵	۱۲		۲		۲		۴	۴	مهندسی بندر
۲	۲						۲		معماری
۱	۱								پرورش ماهی و صید آن
۱۱۰	۱۲۸								تعلیم و تربیت
۳۶۸	۴۱۹	۲۰	۸۰	۲۰	۸۰		۱۰۰	۱۱۰	جمع

در این جا لازم به یادآوری است که در روز سه شنبه ۲۳ مهرماه سال ۱۳۰۷ خورشیدی پانزده معلم فرانسوی که از طرف دولت وقت در ایران به استخدام درآمده بودند برای تدریس وارد تهران شدند. دولت فرانسه برای پذیرش دانشجویان اعزامی از ایران پیش شرطهایی را در نظر گرفته بود که از جمله

دولت ایران را ناگزیر به استخدام این معلمین می‌کرد.

نخستین دسته ۱۱۰ نفری دانشجویان اعزامی که از میان داوطلبان برگزیده شده بودند (نمودار ۴) یازده روز پیش از این روانه فرانسه شده بودند. از بین آنها می‌توان از نام‌های محمد علی ملکی، مهدی بازرگان، رضا رادمنش، سید احمد رضوی کرمانی، سید علی شایگان یاد کرد.

اعزام دانشجویان به خارج که با هزینه دولت از سال ۱۳۰۷ (۱۹۲۸ میلادی) آغاز شد و تا سال ۱۳۲۰ (۱۹۴۱م) تعداد دو هزار و سیصد و نود و پنج نفر از آنها به اروپا و آمریکا فرستاده شدند، که از این عده فقط ۴۵۲ تن، کمتر از ۲۰ درصد از آنها پس از به پایان بردن تحصیلات خود به ایران بازگشتند. از سال گشایش رسمی دانشگاه تهران به دستور رضا شاه پهلوی در بهمن ۱۳۱۳ از فرستادن دانشجویان به اروپا جلوگیری به عمل آمد. به همین علت بودجه ششصد هزار تومانی اعزام دانشجویان به آنجا از سال ۱۳۱۲ قطع شد.

اما پس از پایان جنگ دوم جهانی تحصیلی در خارج از کشور به خصوص، کشور آمریکا بیش تر رایج شد و همه ساله، هزاران دانش آموز و دانشجوی ایرانی برای تحصیل به آن کشور و اروپا می‌رفتند. تا سال‌های نزدیک به انقلاب بیش از سی هزار دانشجوی ایرانی در آمریکا تحصیل می‌کردند. شایان ذکر است که اغلب دانشجویانی که در خارج دوران تحصیل خود را با امتیاز عالی طی کرده بودند پس از مراجعت به ایران هسته اصلی استادان دانشگاه را تشکیل دادند.

[تاریخ ۱۳۰۷]

صورت اسامی محصلینی که در قسمت ۴ یا ۵ عجاله پذیرفته شده‌اند

نمودار ۴

نمره	اسم شخص و نام خانوادگی	نمره	اسم شخص و نام خانوادگی	نمره	اسم شخص و نام خانوادگی
۱	غلامعلی خان - فریبرز	۳۳	مرتضی - عدل طباطبایی	۶۵	مصطفی - الهی وزیری
۲	محمد نصیر - سمیعی	۳۴	سید محمدعلی - جلالی شیرازی	۶۶	علی - سعیدی طاهری
۳	سید عبدالله - ریاضی اصفهانی	۳۵	سیدعلی اکبر - شروقی	۶۷	محمد آقا - فرگوزلو
۴	علی - افضلی	۳۶	مرتضی - قاسمی	۶۸	فتح‌الله - بهاری
۵	اسدالله - آل بویه	۳۷	امین‌الله - مصباح	۶۹	سلیمان - صدیق لاوی
۶	جلالی - عقیلی کرمانی	۳۸	رضا - رادمنش	۷۰	منصور - عطایی
۷	حسین - سامی راد	۳۹	غلامعلی - شیخ‌نیا	۷۱	محمدقلی - باستانی
۸	رضا - اقصی	۴۰	حسن - سدهی	۷۲	ابوالحسن - ابوذر
۹	مهدی - بازرگان	۴۱	محمود - سیاسی	۷۳	محمد حسن - شریف امامی

۱۰	نصرالله - محمودی فواید عامه	۴۲	ابراهیم - ریاحی اصفهانی	۷۴	ابوالفضل - آل بویه
۱۱	تقی - صباحی امین فواید عامه	۴۳	محمد - ماجدی	۷۵	غلامعلی - منشور
۱۲	نصرالله - اسکندری	۴۴	امانت‌الله - روشن زائر	۷۶	بهمن - تربیت
۱۳	ناصر - مسعود انصاری	۴۵	سید جلیل - شمس	۷۷	جواد - سهیلی
۱۴	عباس - معتمدی	۴۶	اسمعیل - آزوم	۷۸	حسن - رهنما
۱۵	سید احمد - رضوی	۴۷	سید احمد - عنایت	۷۹	حسن - هشترودی
۱۶	احمد علی - ابتهاج	۴۸	محمود - یزدی زاده	۸۰	فتح‌الدین خان - فتاحی حیران
۱۷	کاظم - ثقفی	۴۹	ابوالحسن - شیخ	۸۱	جعفر - جهان
۱۸	نصرالله - شیبانی	۵۰	حسین - مفتاح	۸۲	ناصر - وثیق
۱۹	ابوالقاسم - پزشکیان	۵۱	عبادالله - بصیر	۸۳	سید عبدالحسین - نوشین
۲۰	میرزا آقا - زرگر منفرد	۵۲	احمد - مهران	۸۴	رحیم - ساسان
۲۱	محمد - آجودانی	۵۳	حبیب‌الله - هورخش تابان	۸۵	جواد - کمالیان
۲۲	عبدالله - باهر	۵۴	هاشم - عروض	۸۶	مصطفی - افتخار
۲۳	مصطفی - حبیبی گلپایگان	۵۵	محمد - الهی شیرازی	۸۷	فتح‌الله - ثقفی
۲۴	ابوالقاسم - غفاری	۵۶	عزت‌الله - خبیری	۸۸	فتح‌الله - جلالی
۲۵	غلامحسین - فروتن	۵۷	احمد - حامی	۸۹	دکتر سید ابراهیم - نعمت‌اللهی
۲۶	فخرالدین - شه‌منش	۵۸	احمد - دانشور	۹۰	دکتر سید مرتضی - اخوی
۲۷	محمود خان - حافظی	۵۹	سید عطاء‌الله - امان پور	۹۱	دکتر محمد مهدی - آذر
۲۸	مرتضی - جواهری فواید عامه	۶۰	علی اکبر - روح‌بخش	۹۲	دکتر فصیح‌خان - فصیحی
۲۹	حسن - ریاضی	۶۱	حسین - انصاری	۹۳	دکتر مهدی - پزشکان
۳۰	خلیل - ملکی تبریزی	۶۲	محسن - زاهدی	۹۴	دکتر اسدالله خان - شیبانی
۳۱	سید محمد - کلاتری	۶۳	علی اصغر - خشایار	۹۵	دکتر ابوالقاسم - صمدی
۳۲	حسن - عطاری نژاد	۶۴	حیدر - سرخوش	۹۶	دکتر محمدعلی - خان ملکی
				۹۷	دکتر نصرت‌الله - باستانی

[سند شماره ۵۳۰۰۱-۱۹۴۰]

بانوان ایرانی با استفاده از شرایط و مقررات آن زمان در کشور زمینه ادامه تحصیلات را در خارج از کشور برای خود، با وجود مشکلات عدیده خانوادگی و اجتماعی، فراهم دیده و عده‌ای از آنان با روشنفکری خود و مخصوصاً اولیای خود قدم برداشته و بالاخره تعدادی از آنان توانستند با خرج خانواده خود از کشور برای ادامه تحصیل به خارج بروند (نمودار ۵). در مجموعه اسناد موجود تنها در چند مورد در حد ذکر نام و کمتر در رشته تحصیل و سرنوشت بعدی آنها پس از خاتمه تحصیل اشاره شده. بعدها قرار شد به عده‌ای که به خرج اولیای خود به خارج رفته بودند، ارزهای خارجی مناسب‌تری واگذار شود.

شیر و خورشید، وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
 نمره‌ی عمومی ۱۷۲۴۷، نمره‌ی خصوصی ۵۳۶۴۰، کارت‌ن ۲۳، دوسیه ۲۸، تاریخ تحریر ۱۳/۷/۱۳۰۸،
 تاریخ خروج ۱۳/۷/۱۳۰۸] اداره محترمه کل تشکیلات نظمیه مملکتی

مخدومه فاطمه خانم نصر صبیبه مرحوم میرزا سید محمد خان نصر برای تکمیل تحصیلات خود عازم بلژیک می‌باشد. چون مخارج ایاب و ذهاب و مدت توقف مشارالیها را جناب آقای دکتر ولی‌الله خان نصر رییس مدرسه طب، ضمانت نموده‌اند، لهذا عجاله از نظر وزارت معارف مانعی برای صدور تذکره عبور مشارالیها متصور نیست. ۱۳/۷/۳۱ [۴۳۱]
 [حاشیه: اصل مراسله خدمت جناب آقای دکتر ولی‌الله خان ارسال شود.
 [سند شماره ۱۰۰۳۵-۹۴۸۱]

شیر و خورشید، وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، اداره‌ی تفتیش
 به تاریخ ۲ اسفند ماه سنه ۱۳۰۹ - نمره‌ی ۷۰۳۷ ضمیمه ۳ فقره صورت
 وزارت جلیله مالیه

در تعقیب تقاضای شفاهی وزارت جلیله، سه فقره صورت، راجع به محصلینی که به خرج اولیاء خود، در ممالک خارجه، مشغول تحصیل هستند، تلواً ایفاد می‌شود:
 ۱- فهرست ۱۲۸ نفر محصلینی که سوابق مشارالیهم در مرکز است.
 ۲- فهرست ۵۲۴ نفر محصلینی که سوابق مشارالیهم در دوایر معارف ولایات است.
 ۳- صورت محصلینی که سوابق آنها در مرکز است و جزء فهرست نمره ۱ منظور می‌باشند و به جهت مشارالیهم تا این تاریخ، تصدیق محصلی به عنوان بانك صادر گردیده است، که به موجب آن، اسعار خارجی خریداری نمایند.
 ضمناً برای مزید استحضار خاطر محترم، اضافه می‌شود که نسخه [ای] از صورت عمومی مرکز و ولایات با بانك ملی تسلیم شده است و نیز برای فروش اسعار، علاوه بر صورت‌های مذکور، تصدیق جداگانه هم برای هر محصل صادر می‌شود، تا به موجب آن برات خریداری نمایند و به این ترتیب تصدیق‌های مذکور در مرکز از طرف وزارتخانه به عنوان بانك ملی و در ایالات و ولایات از طرف دوایر معارف به عنوان شعبات ثبت گردد.

نمودار ۵: فهرست بانوانی که به خرج خود در خارج مشغول به تحصیل بودند.

نام و نام خانوادگی	محل تحصیل	شماره	نام و نام خانوادگی	محل تحصیل
منصوره سنین	فرانسه	۲۴	گلوریا علائی	بلژیک
عفت دیبا	فرانسه	۲۵	فروغ زمان پیرایش	آلمان
بتول صادقی ثراد	آلمان	۲۶	پوران‌دخت پیرایش	آلمان
جهان‌آرا شمس ایران	آلمان	۲۷	نوش‌افرین سعید	فرانسه
جلالیه اجزاجی	بیروت	۲۸	شمس‌الملوک پناهی	سوئیس
خجسته مظاهر	بیروت	۲۹	منصورالملوک پناهی	سوئیس
زاون فوکاسیانس	آمریکا	۳۰	بدری کلانی	فرانسه
قمر تاج وثوق	بلژیک	۳۱	لویز سالم	فرانسه
معزز سمیعی	بلژیک	۳۲	گوهر تاج	بیروت
مکرم‌الملوک سرابندی	بیروت	۳۳	ایزابل ماچارسکی	بلژیک
حسنیه پیرنیا	فرانسه	۳۴	هایگ یر	فرانسه
مهین وثوق	بلژیک	۳۵	زینت اسفندیاری	بلژیک
عذرا شکیب	فرانسه	۳۶	پروین محمود	بلژیک
مهروزین اسفندیاری	بلژیک	۳۷	پری بانو محمود	بلژیک
توران هژیر	بیروت	۳۸	طاهره راد	فرانسه
لعبت هژیر	بیروت	۳۹	مریم مشیری	فرانسه
؟) جلایر...	فرانسه	۴۰	قدس یکتا	بلژیک
عالیه سروش	فرانسه	۴۱	فرح یکتا	بلژیک
ملکه شقاقی	بلژیک	۴۲	پروین حکمی	فرانسه
؟) مجلل...	فرانسه	۴۳	اشرف‌الملوک	فرانسه
هاسیسک کارمیان	بلژیک	۴۴	همدم نفیسی	فرانسه
هما دیبا	انگلیس	۴۵	معصومه امینی	فرانسه
آمنه قدس عضه	سوئیس	۴۶	انتوانت گرگوریان	فرانسه

به تاریخ اسفند ماه سال ۱۳۰۹ شمسی سند شماره ۱۸۷۶۰-۲۴۰۰۱۲۶-۲۰۶ ی ۱۲ الف الف

در زیر شرح مختصری از بانوان محصلی که در ابتدای سلطنت رضا شاه پهلوی به خرج اولیای خود برای ادامه تحصیل به خارج از کشور رفتند و سرنوشت بعدی آنها درج می‌گردد.

نفیسی، همدم

زهره ملقب به همدم، دختر علی اکبر نفیسی ناظم الاطباء و خواهر دکتر علی اصغر خان مودب الدوله بود. در فرانسه و در مدرسه اکول دوساژ قم، مامایی خواند. در بازگشت به ایران مدتی در بهداری راه آهن تهران به کار پرداخت. اما چون در آن شرایط زمانی (۱۳۲۰-۱۳۱۸) کار زنان امری غیرمتعارف محسوب می‌شد به وزارت فرهنگ رفت و در دبیرستان‌های دخترانه به تدریس فن بچه‌داری پرداخت. در این سال‌ها بود که با دکتر ابوالقاسم صداقت ازدواج کرد، اما صاحب بچه‌ای نشدند. در حدود سال ۱۳۶۱ در نتیجه‌ی نشت گاز در منزل شخصی‌اش در منطقه‌ی دروس شمیران که منجر به منفجر شدن خانه گردید دچار سوختگی شدید شد و درگذشت. از وی کتابی هم در مورد مامایی باقی است. وی به عنوان کارهای مربوط به پزشکی و مامایی با بنگاه خیریه بانوان نیکوکار تحت سرپرستی بانو فخرالدوله و دیگر موسسات خیریه فعالیت داشت.

وئوق، قمرتاج

دختر وئوق الدوله، ابتدا در بیروت در مدرسه‌ای شبانه روزی تحصیل می‌کرد و بعد جهت ادامه تحصیل راهی اروپا شد. وی با دکتر جواد آشتیانی (رییس سازمان شاهنشاهی و وزیر بهداری و سناتور مجلسی در دوره‌ی پهلوی) ازدواج کرد و صاحب ۱ دختر و ۱ پسر شد. قمرتاج وئوق در حالی که بیش از ۲۷ سال نداشت به مرض سرطان درگذشت و در آرامگاه خانوادگی قوام‌السلطنه در قم به خاک سپرده شد.

راد، طاهره

دختر احمد خان (معمدالممالک) راد، مستشار دیوان عالی تمیز و سناتور مجلس، متولد ۱۲۸۶، تهران. از مدرسه‌ی شمس‌المدارس تهران دیپلم گرفت و چون پدرش به وزارت مختاری ایران در مصر منصوب شد به همراه خانواده به قاهره رفت. در آنجا و پس از تصویب فرستادن دختران به خارج برای ادامه تحصیل جزو اولین گروه دخترانی بود که زیر نظر اداره سرپرستی فرانسه در سال ۱۳۰۹ شمسی به این کشور رفت. پیش از او برادرش فضلعلی خان در فرانسه به تحصیل کشاورزی مشغول بود. پس از اخذ لیسانس در زبان و ادبیات فرانسه از دانشگاه سوربن مجدداً به قاهره بازگشت و به سال ۱۳۲۵ با مهندس یحیی خان ممتاز پسر اسماعیل ممتازالدوله ازدواج کرد و در ایران سکونت گزید. در طول سال‌های مختلف نیز شغل دولتی اختیار نمود و تنها در جمعیت خیریه ثریا پهلوی همکاری می‌کرد. پس از انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۸ مدت کوتاهی در لندن اقامت نمود ولی مجدداً به ایران بازگشت.

آهی، مه‌ری

فرزند میرزا مجیدخان، متولد تهران. پس از تحصیلات ابتدایی و متوسطه در مدرسه‌ی ژاندارک تهران. چون پدرش به سفارت کبرای ایران در اتحاد جماهیر شوروی منصوب شد به همراه پدر عازم روسیه گردید. وی سه سال در دانشگاه لومونوسوف مسکو به تحصیل زبان و ادبیات روسی پرداخت. چون مادرش نیز روس بود بر این زبان تسلط داشت. پس از بازگشت به ایران مجدداً به سال ۱۳۲۷

برای ادامه تحصیل به فرانسه و انگلیس رفت و هفت سال بعد در زبان و ادبیات روسی موفق به اخذ درجه دکترا شد. در مراجعت در دانشکده‌ی ادبیات تهران به تدریس پرداخت و رییس مرکز زبان‌های خارجی دانشگاه تهران شد. وی به سال ۱۳۶۶ درگذشت.

اعلم، ایران

دختر امیرخان امیر اعلم و افسر الملوک. نوه‌ی دختری وثوق الدوله، متولد ۱۲۹۳، تهران. اولین زن ایرانی که موفق به اخذ درجه‌ی دکترا در پزشکی شد. در ابتدا به همراه دو خواهر دیگر خود در مدرسه‌ی راهبه‌های کاتولیک بیروت به تحصیل پرداخت. سپس به فرانسه رفت و در بزانشون پزشکی خواند. در بازگشت مدتی دکتر بانک ملی شد و در دانشگاه تهران به تدریس پرداخت. در سازمان زنان و دیگر سازمان‌های اجتماعی نیز فعال بود. همسر او دکتر قاسمی پزشک ارتش و برادر توده‌ای معروف که اعدام شد، بود. ایران اعلم به سال ۱۳۸۰ در ۹۷ سالگی درگذشت. از او دختری به نام مریم باقی است که در اروپا زندگی می‌کند.

علایی، گلوریا

دختر جان محمد خان امیر علایی بود. هر چند که نام وی جزو دانشجویان دختر ذکر شده ولی ظاهراً به این نیت راهی اروپا نشده بود. او عروس میرزا حسن خان پیرنیا بود. سه پسر از او باقی است که همگی در آمریکا زندگی می‌کنند.

فرمانفرمائیان، معصومه خانم

دختر عباس میرزا سالار لشکر، که به واسطه‌ی بیماری پدر و برای پرستاری از او راهی آلمان شد. ۴۰ روز پس از آن سالار لشکر درگذشت. در نتیجه عمویش او را در دانشگاهی در برلین نام‌نویسی کرد و به روایتی تربیت بدنی یا ادبیات خواند. در بازگشت با مهدی خوانساری ازدواج نمود و از او یک پسر داشت که اینک در اروپا زندگی می‌کند. معصومه پیرنیا به سال ۱۳۸۰ در تهران درگذشت.

قدس اعظم، آمنه

دختر عضدالسلطان و نوه‌ی مظفرالدین شاه بود که از همان ابتدا در خارج از ایران می‌زیست و در همان جا هم تحصیل کرد. وی زن مهندس احمد مصدق پسر محمد مصدق شد. حدود پنج شش سال پیش، پس از مرگ شوهرش در حالی حدوداً --- سال از عمرش می‌گذشت به واسطه‌ی آتش سیگار دچار سوختگی شدید شد و درگذشت. از او بچه‌ای باقی نماند.

مشیری، مریم

از دیگر دختران اعزامی به اروپا که به تحصیل پرداخت.

وثوق، مهین

دختر دیگر چون قبلاً در باره یکی از دختران وثوق الدوله صحبت شده، که او نیز جزو محصلین اعزامی به خارج، در اروپا به تحصیل پرداخت. مهین وثوق با دکتر طب ازواج کرد و بعدها با لیلا امامی همسر سابق امیرعباس هویدا در فرانسه زندگی می‌کرد.

شقاقتی، ملکه

دختر تیمسار شقاقتی، تحصیل کرده‌ی مدرسه‌ی ژاندارک که جزو اولین دختران اعزامی به خارج پس از سال ۱۳۰۹ شمسی راهی اروپا شد و به تحصیل پرداخت. همسر وی از اهالی کشور بلژیک می‌بود.

اعلم، توران

دختر امیرخان امیر اعلم و افسر الملوك، متولد ۱۲۹۵، تهران. او نیز همچون خواهرانش پس از تحصیلات مقدماتی در بیروت راهی فرانسه شد و فیزیک و ریاضی آموخت. پس از پایان تحصیلات به ایران بازگشت و در گمرک مشغول به کار شد. سپس در تربیت معلم و وزارت فرهنگ خدمت کرد. در سال ۱۳۴۰ به عنوان سرپرست دانشجویان اعزامی به خارج راهی سوییس شد و به ترتیب در ایتالیا و فرانسه با همین سمت مشغول بود. تا سه چهار سال پیش از انقلاب اسلامی نیز با عنوان معاون هیات ایرانی در یونسکو در فرانسه زندگی می کرد. پس از انقلاب نیز در فرانسه ماند. همسر وی یکی از اشراف متوسط روسی به نام سرژ خودسیف ویولونیست برجسته‌ای بود که پس از ازدواج با وی ارکستر سنفونیک ایران را پایه‌ریزی نمود. وی به سال ۱۹۸۱ میلادی در پاریس درگذشت. توران اعلم دارای پسری به نام میکی خودسیف می باشد که گویا در ایران صاحب شرکتی بین‌المللی در صنعت آهن است.

امامزاده قمشه، خانم آغا

دختر میرزا سید حسن خان قمشه (عضو وزارت دادگستری)، جزو اولین گروه دختران که در سال ۱۳۰۹ به اروپا اعزام شدند، وی برای ادامه تحصیل به فرانسه رفت.

پیرنیا، حسنیه خانم

دختر حسین خان موتمن‌الملک پیرنیا و عشرت‌السلطنه نوهی مظفرالدین شاه. او نیز از جمله کسانی است که نامش به عنوان محصلان مشغول به تحصیل در اروپا ذکر شده. همسر وی هرمز پیرنیا بود. ۲ دختر از آن دو باقی است که هر دو نیز در اروپا با همسران خارجی خود زندگی می کنند. حسنیه خانم در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی در حالی که حدوداً ۷۰ ساله بود درگذشت.

دولتداد، عصمت الملوك

دختر محمد باقر میرزا خسروی، در ابتدا و در ۱۶ سالگی به عقد معاون السلطنه درآمد که چون علاقه‌ای به ازدواج نداشت، ضمن آن که شدیداً مشتاق ادامه‌ی تحصیل بود، مخالفت خود را با این وصلت اعلام نمود. پدرش نیز به محض اطلاع از این امر ماجرا را با معاون السلطنه در میان نهاد. نهایتاً، پس از طلاق، عصمت‌الملوك جهت ادامه‌ی تحصیل به مدت ۱۵ سال در بلژیک اقامت نمود و چون نتوانست طب بخواند به تحصیل علم تعلیم و تربیت پرداخت. پس از بازگشت به ایران در وزارت معارف (آموزش و پرورش) استخدام شد و بعد از مدتی اولین کودکستان نوین در دوره‌ی پهلوی که در آن کودکان شاهزادگان و اعیان نگهداری می شدند را بنیاد نهاد. این کودکستان ((شکوفه)) نام داشت. عصمت‌الملوك به ریاست تعلیمات عالیه وزارت فرهنگ هم رسید و در همین سمت بود تا بازنشسته شد. وی به سال ۱۳۶۰ در تهران سکنه کرد و در بیمارستان تهران کلینیک درگذشت.

دولت‌شاهی، مهری

از جمله دخترانی بود که برای ادامه تحصیل به آلمان رفت. بعدها در سفارت ایران در دانمارک به کار پرداخت و در اواخر عمر در اروپا مقیم گردید. مهری دولت‌شاهی در انجام کارهای خیریه بسیار فعال بود. وی دارای یک پسر بود به نام فرامرز که در زمان حیات مادر از این دنیا رفت.

دیبا، هما

دختر ثقه‌الدوله و عفت دیبا، متولد ۱۲۹۸، تهران. برای ادامه تحصیل و به خرج پدر به آلمان رفت و به تحصیل تربیت بدنی پرداخت. وی با عطاالله اتحادیه ازدواج کرد که یک دختر به نام نرگس و یک پسر حاصل این ازدواج بود. اما از اتحادیه طلاق گرفت و بعدها با مردی آمریکایی ازدواج کرد. از آن جا که دخترش فوت نمود برای نگهداری از سه فرزند او با وجود آن که حدود ۲۵ سال در ایران اقامت داشت به آمریکا بازگشت.

عظیمی، هما

از جمله دخترانی که در سال ۱۳۰۹ برای ادامه تحصیل به اروپا رفت. ظاهراً به تحصیل تربیت بدنی اشتغال داشت ولی بر اثر سانحه‌ای در اروپا، در دریا غرق شد.

تریان، آلنوش

خانم تریان به عنوان اولین استاد زن دانشکده علوم (فیزیک) دانشگاه تهران انتخاب شد. ایشان دکترای فیزیک ستارگان خود را از دانشگاه سوربن فرانسه اخذ کرد و به دنبال آن اولین رصدخانه و تلسکوپ خورشیدی تاریخ نجوم کشور وابسته به مرکز ژئوفیزیک دانشگاه تهران را در سال ۱۳۳۸ شمسی در تهران بنیان گذاشت. ایشان به علت وضعیت نامناسب جسمی در اواخر عمر از سن ۸۲ سالگی در خانه سالمندان توحید (وحدت) در میدان توحید زندگی می‌کرد. خانم تریان هیچوقت ازدواج نکرده بود.

اشرف، قدسیه

به روایتی اولین دانشجوی دختر ایرانی در آمریکا می‌باشد. ایشان پس از اخذ دیپلم از مدرسه‌ی آمریکایی دختران به آمریکا رفته و در سال ۱۹۳۱ میلادی در دانشگاه معروف کلمبیا در رشته «هنر و علوم انسانی» به تحصیل مشغول می‌شود. خانم قدسیه اشرف به زبان انگلیسی تسلط کامل داشت بسیار مورد توجه مطبوعات آمریکایی قرار گرفت که حتی شهرت وی به عنوان یک خانم دانشجوی ایرانی مورد توجه رییس جمهور وقت، پرزیدنت تافت (Taft) قرار گرفت و ایشان این بانو را برای شرکت در جشن بیست و پنجمین سالگرد ازدواجش به کاخ سفید در واشنگتن دعوت کرد. خانم اشرف بعد از خاتمه تحصیل اولش رشته جدیدی را انتخاب کرد و رشته مامایی و پرستاری را برگزید و بعد از مراجعت به ایران سالیان دراز در آبادان و شمال ایران به خدمت مردم این نواحی پرداخت.

پیرنیا، لیوسا (حمز اوی)

دختر امیر منظم حمز اوی و خانم درخشنده دیبا بود. خانم لیوسا پیرنیا تحصیلات پزشکی خود را در آلمان به پایان رسانده و بعد از اخذ تخصص در رشته کودکان و نوزادان به ایران بازگشته و ضمن اداره مطب خصوصی در بیمارستان بانگ ملی ایران و بنگاه حمایت مادران و نوزادان به کار مشغول شد. خانم پیرنیا بنیان‌گزار «کانون بانوان پزشک» در ایران بود و سال‌ها ریاست این کانون را بر عهده داشت. ایشان یکبار هم در وین اتریش به سمت نایب رییس کنگره انتخاب می‌شود. دکتر پیرنیا مراقبت فرزندان خانواده پهلوی را بعهده داشت. خانم پیرنیا همسر دکتر ابوالقاسم پیرنیا از بنیانگزاران بیمارستان قلب ایران بود. ایشان بعد از انقلاب به آمریکا مهاجرت کرده و در سن ۹۲ سالگی در اکتبر سال ۲۰۰۹ در بیمارستان اسنتفورد ایالت کاناکتیکت آمریکا دیده از جهان فرویست. از ایشان دو پسر به نام جهانگیر و پیروز و یک دختر به نام ندا باقی مانده‌اند که در آمریکا زندگی می‌کنند.

کشاورز، خدیجه

در سال ۱۳۱۵ شمسی از دانشگاه پاریس در رشته حقوق فارغ التحصیل شد.

سعید خانیان، کاترینا

متولد سال ۱۲۷۸ شمسی در سال ۱۳۰۹ شمسی از دانشگاه مسکو در رشته حقوق فارغ التحصیل شده و از سال ۱۳۲۷ شمسی پس از اخذ پروانه و کالت مشغول به کار و کالت شد.

فرمانفرمائیان، ستاره

پس از پایان تحصیل در مدرسه آمریکایی دختران در بحبوحه جنگ جهانی دوم از راه زمینی و دریایی برای ادامه تحصیل به آمریکا رفته و در رشته خدمات اجتماعی فارغ التحصیل شد و بعد از خاتمه تحصیل به ایران بازگشت و آموزشگاه خدمات اجتماعی را بنیانگذاری نمود. خانم ستاره فرمانفرمائیان بعد از انقلاب به آمریکا رفته و در آنجا کتاب معروف سرگذشت خود را به اسم «دختر ایران Daughters of Persia» به رشته تحریر درآورد. این کتاب در اصل بیوگرافی خود ایشان و خانواده معروف فرمانفرمائیان می باشد. فروش این کتاب که خاطرات هزار و یکشب را زنده می کند فروش بسیار قابل توجهی در آمریکا داشته و به زبان های مختلف ترجمه شده است. خانواده بانفوذ فرمانفرمائیان مخصوصاً عبدالحسین میرزا فرمانفرما در طی ۶ حیات سیاسی خود به نزد پنج پادشاه (ناصرالدین شاه، مظفردالدین شاه، محمد علی شاه، احمد شاه و رضاشاه پهلوی) نزدیک به ۶۰ سال عهده دار مشاغل مهم حکومتی بود و یکی از ثروتمندترین مردان آن زمان بود و به قولی به اندازه دو برابر کشور بلژیک در ایران ملک و املاک داشت. وی در ضمن علاقه زیادی به جنس مونث داشته و دارای تعداد زیاد همسران عقدی و صیغه ای بود و به قول یکی از نوه هایش خانم مریم فیروز که خاطراتش را در روزنامه فم فرانسه (Femme Francaise) به نگارش درآورده می نویسد: پدر بزرگم حتی در سن ۷۵ سالگی هر چند یک دختر و گاهی دو دختر را در عین حال به زنی می گرفته... از فرمانفرما بیش از سی دختر و پسر باقی ماند که اغلب از ثروتمندان و افراد بانفوذ مملکت گردیدند.

مهین عباس طاغانی معروف به اسکویی

خانم اسکویی را می توان به عنوان نخستین کارگردان زن ایرانی به شمار آورد. ایشان از دهه ۲۰ شمسی برای ادامه تحصیل به مسکو رفته و در رشته های مختلف تاتر تحصیلات خود را به پایان رسانید. از خانم اسکویی آثار و نوشته های زیادی در باره روش های بازیگری از زبان روسی به فارسی ترجمه شده اند. علاوه بر آن می توان ترجمه نمایشنامه های دیگری مثل «شب های سپید» نوشته داستایوفسکی و «گرگ و بره ها» از آستروفسکی و «خواستگاری» از آنتوان چخوف و چندین نمایشنامه دیگر را نام برد. فعالیت های هنری خانم اسکویی در رشته تاتر در ایران همواره مورد تایید کارشناسان و هنرمندان و علاقمندان این رشته بوده است. خانم اسکویی در سال ۲۰۰۶ میلادی در بیمارستان مدرس تهران در گذشت.

در این جا لازم به یادآوری می باشد که بانوان دیگری بعد از تاسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ شمسی با وجود شرایط سخت و دشوار اجتماعی در ایران برای تحصیل به دانشگاه راه یافته اند. در

این جا باید به طور نمونه از خانم مهرانگیز منوچهریان یاد کرد که از نخستین زنان فارغ التحصیل دانشگاه حقوق به شمار می‌رود.

منوچهریان، مهرانگیز

دکتر مهرانگیز منوچهریان از نخستین زنان فارغ التحصیل دانشکده حقوق دانشگاه تهران بود که در نتیجه کوشش پیگیر و مستمر وی، دانشکده حقوق دانشگاه تهران از سال ۱۳۲۶ ممنوعیت ورود زنان و دختران را به این دانشکده لغو کرد و برای نخستین بار بعد از گذشت ده سال از تاسیس دانشگاه تهران این داشکده درهای خود را بر روی زنان ایران گشود. دکتر منوچهریان قبلاً از دانشگاه ادبیات لیسانس خود را گرفته بود و به عنوان دبیر دبیرستان فعال بود. او چند بار تقاضای ورود به این دانشکده را داده و با جواب منفی روبرو شده بود ولی برای چندمین بار تقاضای خود را تکرار نمود تا این که این دانشکده در سال ۱۳۲۶ ورود زنان را بلامانع اعلام کرد. در سال‌های اول، حضور زنان بسیار اندک و انگشت‌شمار بود. دکتر منوچهریان با تلاش پیگیر از نخستین فارغ التحصیلان حقوق در ایران بود. البته قبل از خانم دکتر منوچهریان خانم یکاترینا سعیدخانیان در سال ۱۳۰۹ از دانشگاه مسکو و خانم خدیجه کشاورز در سال ۱۳۱۵ از دانشگاه پاریس در رشته حقوق فارغ التحصیل شده بودند. ولی خانم دکتر منوچهریان با پشتکار خود توانست در سال‌های بعد، ورود زنان ایرانی را به دانشکده حقوق دانشگاه تهران امکان‌پذیر سازد. خانم دکتر منوچهریان در سال ۱۳۳۲ کتاب «انتقاد» را نگاشت که انتقاد بر نابرابری‌های حقوقی زن و مرد در قوانین ایران بود. چنانکه بسیار موثر واقع شده و تا حدودی نگرش زنان ایرانی را در آن روزگار تغییر داد تا در راه احقاق حقوق از دست رفته خود مجدانه بکوشند. خانم دکتر منوچهریان نخستین زن ایرانی است که پس از دریافت لیسانس حقوق از دانشکده حقوق دانشگاه تهران، پروانه و کالت خود را از کانون وکلای دادگستری تهران که به تازگی استقلال خود را به دست آورده بود، در زمان دکتر مصدق دریافت کرد. در همان حال با مسافرت به کشورهای اروپایی و تسلطی که به زبان فرانسه داشت با وضع حقوقی زنان و کودکان در غرب از نزدیک آشنا شد. همسر خانم دکتر منوچهریان «دکتر حسینی نژاد» که از فارغ التحصیلان دانشکده حقوق و از قضات خوشنام و برجسته دادگستری به شمار می‌رفت در کارهای مهم حقوقی خانم منوچهریان اثر بسیار خوبی داشت.

خانم منوچهریان از همان آغاز کار یونیسف با «انجمن ملی ایرانی حمایت از کودکان» همکاری نزدیک و موثری را آغاز کرد و در این راه سفرها و فعالیت‌های اثرگذاری به اروپا و آمریکا داشت، به طوری که از اواخر دهه ۳۰ و آغاز دهه ۴۰ مساله حمایت از کودکان و همچنین مساله صغار بزهکار و جرایم اطفال را در ایران مطرح کرد و در سال ۱۳۴۰ کتاب جرایم اطفال را در ۳۰۴ صفحه نگاشت، که در آن روز کار بسیار پیشرفته و بحث‌برانگیزی بود. در سال ۱۳۴۵ که در دانشگاه ملی رشته حقوق جزا تاسیس یافت و جرایم صغار از مباحث مهم آن بود، خانم دکتر منوچهریان به تدریس پرداخت و از نخستین استادان این رشته تخصصی حقوق به شمار می‌رفت. در سال ۱۳۴۲ با حضور عده‌ای از زنان حقوقدان که در آن روزگار شمار اندکی بودند اتحادیه زنان حقوقدان ایران وابسته به اتحادیه جهانی زنان حقوقدان در خانه شخصی ایشان و بعداً در دفتر وکالت وی تشکیل شد.

در نتیجه کوشش و مساعی و پشتکار ایشان در سال ۱۳۴۶ همایش بزرگ بین‌المللی زنان حقوقدان

جهان در تهران برگزار شد که عده زیادی از زنان سرشناس و حقوقدان جهان در آن شرکت کردند. منوچهریان یکی از مشاورین هیات مدیره کانون و کلا به خصوص در امور بین‌الملل به شمار می‌رفت. در همین سال‌ها با توجه به خدمات چشمگیر و پرارزش این بانوی حقوقدان ایرانی دو جایزه صلح و حقوق بشر «زمان دبیر کلی اوتانت» به ایشان تعلق گرفت که برای دریافت آن به نیویورک سفر کرد. خانم دکنر منوچهریان با مطبوعات و روزنامه‌های آن زمان در راه تحقق برابری حقوق زن و مرد در ایران، مرتب مقاله می‌نوشت. این زن بسیار سرشناس ایرانی بعدها به عضویت مجلس سنا درآمد. در آن موقع لایحه‌ای در مجلس سنا مطرح بود که زن هر وقت بخواهد به خارج سفر کند باید با اجازه همسرش صورت گیرد. (ماده ۱۸ قانون گذرنامه) خانم منوچهریان شدیداً با این لایحه مخالفت می‌کرد و می‌گفت یا این اجازه باید دو طرفه باشد یعنی شوهر هم از زن اجازه بگیرد و یا این که هر کدام آزاد و بدون اجازه به خارج سفر کنند. چون در این مورد با مخالفت ریاست مجلس سنا مواجه شد از سمت خود استعفا کرد. این لایحه هنوز هم اجرا می‌شود. دکتر منوچهریان که به حق باید او را مادر زنان حقوقدان ایران نامید در ۱۴ تیر ۱۳۷۹ پس از مدتی بیماری در گذشت و نام جاودانی از خود به جای نهاد.

البته تعداد زیادی از بانوان پیشقدم در رشته‌های مختلف در ایران بوده و هستند که بحث جداگانه‌ای را شامل خواهد شد.

بد نیست که در این جا از دو بانوی یاد شود که در سال ۱۳۱۸ شمسی شروع به یاد گرفتن فن خلبانی کردند.

عفت تجارچی

اولین زنی که در ایران فن خلبانی آموخت و تا پایان عمر به پرواز عشق می‌ورزید در سن ۸۲ سالگی در ایران در گذشت. در گذشت عفت تجارچی يك روز پس از مرگ همسرش رود داد. عفت تجارچی در سال ۱۲۹۶ متولد شد و در سال ۱۳۱۸ به تشویق پدرش و علاقه بسیاری که به پرواز داشت در آموزشگاه خلبانی که در آن سال به تازگی آغاز به کار کرده بود ثبت نام کرد.

ناهید فیاض منش دختر نخستین زن خلبان ایران می‌گوید آن روزها محل تمرین خلبانی فرودگان دوشان تپه بود. و هواپیمایی که مادرم با آن تمرین پرواز می‌کرد «تایگر مرس» نام داشت. این هواپیما رو باز بود بطوری که نیم تنه سرنشینان آن از محفظه بیرون می‌ماند و خلبان با دو کمر بند که روی شانه‌هایش عبور می‌کرد به صندلی بسته می‌شد تا هنگام پرواز با عملیات آکروباتیک سقوط نکند. ناهید می‌گوید در شروع تمرینات خلبانی بعضی از دوستان و فامیل از پدر بزرگم می‌خواستند تا از فعالیت‌های خلبانی مادرم جلوگیری کند، حتی چندبار کسانی به خانه پدر بزرگم تلفن کردند و به دروغ خبر دادند که هواپیمای مادرم سقوط کرده است، اما مادرم با پشتکار و علاقه عجیبی دیپلم خلبانی را دریافت کرد. حمایت مادر و پدر او در موفقیت‌هایش تاثیر فراوان داشت. عفت تجارچی در دفتر خاطرات سال‌های پروازش که اینک در اختیار دختر اوست نوشته است؛ امروز سرگرم تماشای پرواز یکی از هم دوره‌ای‌هایم بودم که ناگهان هنگام برخاستن از باند فرودگاه یکی از چرخ‌های هواپیمایش شکست. استاد خلبان آنقدر در هوا چرخید تا بنزین تمام شود. هنگام فرود هواپیما واژگون شد و اما

استاد خلبان و دختر هنر جو فقط مختصر جراحی برداشتند.
پسر عفت تجارتچی به تشویق مادرش در رشته مهندسی هواپیما تحصیل کرد.

این اوشید

خانم اینا اوشید هم یکی دیگر از نخستین بانوانی بود که در ایران در شهریور سال ۱۳۲۳ شمسی در باشگاه هواپیمایی کشوری دوره کامل خلبانی را با موفقیت گذراند در ضمن به علت علاقه وی به شغل هنرپیشگی در کلاس هنرپیشگی هنرمند بزرگ علی دریابگی اسم نویسی کرده و توانست در نخستین فیلم ناطق فارسی بنام «طوفان زندگی» در نقش ناهید هنرنمایی بکند. این فیلم به کارگردانی علی دریابگی و به بازیگری اینا اوشید، مهراقس خواجهنوری، نیک تاج صبری و عده‌ای دیگر از هنرمندان آن زمان در استودیوی میترا فیلم بطریق ۳۵ میلیمتری سیاه و سفید در سال ۱۳۲۶ شمسی در سینما رکس تهران در حضور شاهدخت اشرف پهلوی و شاپور علیرضا پهلوی به معرض نمایش گذاشته شد و با موفقیت زیادی مواجه شد.

یادداشت‌ها:

۱- رضا پهلوی تولد: ۲۴ اسفند سال ۱۲۵۷ خورشیدی (۱۸۷۸/۳/۱۶ میلادی)

تاجگذاری: ۴ اردیبهشت سال ۱۳۰۵ خورشیدی (۱۹۲۶/۴/۲۵ میلادی)

مرگ: ۴ مرداد سال ۱۳۲۳ خورشیدی (۱۹۴۴/۷/۲۴ میلادی)

لازم به تذکر است که در ۹ آبان سال ۱۳۰۴ مجلس شورای ملی با تصویب ماده واحده‌ای به حکومت تقریباً يك صد و سی ساله فرمانفرمایی خاندان قاجار در ایران خاتمه داد و راه را برای سلطنت رضا خان سردار سپه رییس الوزرای وقت هموار کرد.

۲- روزنامه همشهری به تاریخ سه شنبه ۲۳ مهر ماه سال ۱۳۸۱ شمسی برابر با ۱۵ ماه اکتبر سال ۲۰۰۲ میلادی، تهران

۳- دانشگاه تهران این موسسه بزرگ علمی از روز تاسیس روز ۸ ماه بهمن سال ۱۳۱۳ شمسی تا اوایل سال ۱۳۲۱ شمسی در زمره یکی از ادارات وزارت فرهنگ محسوب می شد. دانشکده‌های پزشکی، حقوق، فنی معقول و منقول، ادبیات و دانشکده علوم دانشسرای عالی که عنوان موسسه ضمیمه دانشگاه را داشت مثل دبیرستان‌ها و دبستان‌ها سر و کارشان از هر حیث با ادارات مختلف وزارت فرهنگ بود و همین طور عزل و نصب روسای دانشکده‌ها و معلمان آنها را وزیر فرهنگ بعهده داشت بهمان اصولی که دبیران و آموزگاران را در دبیرستان‌ها و دبستان‌ها تعیین می نمودند.

لازم به تذکر است که در نیمه دوم پادشاهی رضا شاه نخستین «فرهنگستان ایران» پا به عرصه حیات گذاشت. از جمله برای مدارس ابتدایی، متوسطه، عالی و دارالمعلمین به ترتیب نام‌های: دبستان، دبیرستان، دانشکده و دانشسرا و برای معلمان آنها نام‌های آموزگار، دبیر و برای دانشگاه لقب استاد برگزیده شدند و رواج پیدا کرد.

Ghani Cyrus - ۴

.P, ۱۹۹۹ Iran and the West: A Critical Bibliography I.B. Tauris, Publisher, London M. new York. ۳۰۰.

۵- دکتر عبدالحسین نوایی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران اسناد مربوط به قانون اعزام محصل تهران ۱۳۸۲.

۶- احمد هاشمیان: تحولات فرهنگی ایران در دوره قاجاریه از انتشارات موسسه سحاب تهران صفحه ۶۹ - تهران ۱۳۷۹.